

Dr. Fekete Anikó

ELTE BTK Művészetközvetítő és Zenei Intézet

**18 BUDAPESTI KÖZÉPISKOLA ÉNEK-ZENE TANÁRAINAK
PÁLYAKÉPE, FELKÉSZÜLTSGE, ATTITÚDJE, MEGÍTÉLÉSE,
VALAMINT INTÉZMÉNYÜK ZENEOKTATÁSÁNAK HELYZETE**

1.0 Előzmények

„A kortárs zene legszembeesőbb tulajdonsága az, hogy minden egyes művész a maga belátása szerint dolgozik, nem pedig széles körben elfogadott eljárások alapján (Cage, 1994,25).”

2024 januárjában jelent meg *A kreatív zenélés oktatása* (Fekete, 2024) című disszertációm, mely kutatás során 18 budapesti középiskola, valamint 8 hazai felsőoktatási intézmény zeneoktatását vizsgáltam a kreatív zenei gyakorlatok (Sáry, 1999; Fekete 2013) tükrében.

Jelen írásomban a 18 budapesti középiskola ének-zene tanárainak pályaképéről, felkészültségéről, attitűdjéről, megítéléséről, valamint intézményük zeneoktatási helyzetéről értekezem.

Szervezeti és tartalmi problémák tekintetében az 1952-es zeneoktatási reform kezdte el először mederbe terelni a hazai zeneoktatás ügyét (Antal, 1965), s úgy tűnik, a mai napig szükséges a terület analízálása, gyakorlatközpontúvá formálása. Miközben nagyszerű zenepedagógiai módszereket kínált fel már a XX. század is, a XXI.-ben járva még mindig araszolgatunk és feltesszük a kérdést, miként lehet a zenetanulást annyira megbecsülni, hogy semmiképp se jelentsen fáradtságot ez a tevékenység, s ne érezze a diák a túlterheltséget szabadidejének feláldozása érdekében (Enreiterné, 2007). Dilemmaként jelentkezik, hogy a diákok figyelmét miként lehet felkelteni, s ha sikerül is elkapni ezt a pillanatot, az meddig fog majd kitartani (Bábosik, 1968,23). Számos kutatás bizonyítja, hogy a pedagógus folyamatosan hatást gyakorol növendékeire, a tanulási környezetre. Ez kiváltképp felelősséggel ruházza fel őt (Czövek, 1970), s rögtön jelentkezik a következő probléma: a XXI. században egyáltalán nem evidens, hogy az emberek tudnak, sőt szeretnek is énekelni (Fekete, 2016). Továbbá a zeneoktatás egy újabb, sokadik “feszültsége”, hogy a populáris

zenei műfajok tömegeket mozgatnak meg világszerte, miközben az iskolák többsége a klasszikus- és népzenei tanítja diákjai számára, ezáltal – a könnyűzenét tekintve – zeneileg kirekesztő, állítja Gonda János (Gonda, 1988,34; 1991,11).

Zenepedagógiai kutatások alátámasztják, hogy szükséges a szakterület vizsgálata, hiszen a középiskolások a tanórákon alulmotiváltak, zenei kreativitásuk kihasználatlan (Deliége–Wiggins, 2006; Bodnár, 2019). Továbbá ezekre a problémákra kevés módszertani eszköz áll a középiskolai ének-zene tanárok rendelkezésére (Szőnyi, 1986). Mindeközben számos bizonyíték támasztja alá, hogy a tanári eredményesség és a tanulói motiváció összefüggésben állnak egymással (Teachout–McKoy, 2010; Réthy, 2001).

A felsőfokú zenei tanulmányokat folytatók körében országos viszonylatban is csekély a tapasztalat ilyen jellegű módszertani felkészítésre (Abramo–Reynolds, 2014; Bodnár, 2015).

2.0 Kutatásmódszertan meghatározása

Mintavételem szakértői, hozzáférési alapú mintavétel volt. Célcsoportom tehát a középiskolákban tanító zenetanárok és középiskolások, valamint az ének-zene tanárral azonos munkaközösségben dolgozó pedagógus kollégák / intézményvezetők; a középiskolai zenetanári oktatással foglalkozó felsőoktatási intézmények oktatói és hallgatói. Kutatásomban kvantitatív és kvalitatív eszközöket egyaránt alkalmaztam. A vegyes módszertan párhuzamos felépítésű, melyben a kvantitatív és a kvalitatív adatfelvétel egy időben történt, az adatok kiegészítik egymást, összekapcsolódnak.

Az egyik mintavétel 9-9 középiskola tizedik osztályában zajlott. A kutatás kevert módszerű, melyben *kérdőíves adatfelvétel* történt a diákokkal, emellett osztálytermi *megfigyeléseket* is folytattam, *videofelvételt* készítettem, valamint *interjút* vettem fel az adott osztály zenetanárával, a munkaközösség vezetővel, néhány diákkal pedig *fókuszcsoporthoz beszélgetést* is szerveztem. Összességében **390** diák kérdőív, **18** óratermi megfigyelés, **18** tanári és **18** vezetői interjú készült, valamint **17** fókuszcsoporthoz beszélgetés. Mindemellett a **18** intézmény pedagógiai programjának elemzését is elvégeztem. Az adatfelvétel 2019. november 11-től 2020. március 5-ig történt.

A másik célcsoport a leendő zenetanárok, a felsőoktatásban tanulók és oktatók köréből származik. A kutatás ezen része feltáró, leíró jellegű, amelyben kvalitatív módszerekkel (*interjú, fókuszcsoporthoz beszélgetés, kérdőív, tanórák hangrögzítése*) térképeztem fel az ének-zene szakos hallgatók nézeteit, attitűdjeit, tanítási gyakorlattel kapcsolatos elvárásait,

valamint *interjúkat* készítettem oktatókkal a képzési anyagok fejlesztéséről, azok befolyásoló tényezőiről, a különböző módszerek tanításáról és azok változásairól, a képzés be- és kimeneti követelményeiről, elvárt tanulási eredményeiről és azok változásairól. Összesen **8-8** interjú készült az ország **8** felsőoktatási intézményében. Az adatfelvétel 2019. október 2-től 2020. május 27-ig történt.

Az intézményekben *dokumentumelemzést* is végeztem: a felsőoktatási intézmények képzési anyagainak, kurzusleírásainak tartalomelemzését, azokban fellelhető kreatív zenei gyakorlatok vizsgálatát.

FÓKUSZ- ÉS KONTROLLCSOPORT KIVÁLASZTÁSÁNAK SZEMPONTJAI

Olyan intézményeket kerestem fel Közép-Magyarországon, ahol előzetes ismereteim alapján hagyományostól eltérő zeneoktatás folyik (9 iskola), valamint ahol hagyományos (9 iskola) és ahol szívesen részt vettek a kutatásban.

A középiskolai mérések során előzetes kérdéssort állítottam össze, melyben a *kreatív zene elemeire*, az általános *kreativitásra* és a *zenei kreativitásra* kérdeztem rá, hogy kiderüljön, az ének-zene tanár valóban használ-e kreatív zenei gyakorlatokat tanóráján. A pedagógusok előzetes online válaszai és a tanórai megfigyeléseim eltérést mutattak. A számukra készített előzetes kérdéssor alapján nem lehetett teljesen egyértelműen elkülöníteni a fókuszcsoporthoz és a kontrollcsoporthoz. A *videódokumentáció* kódolása során ellenben tisztán kirajzolódott a kétféle mérési csoport.

Hagyományosnak tekintettem azokat az iskolákat (kontrollcsoport), ahol az adott osztály ének-zene óráján a **kreatív zenei gyakorlatokból**¹ (Fekete, 2019, 2021) 10-nél kevesebb elem jelent meg (Fekete, 2024,25); az **Urban-féle kreativitás-modell**² (N.

¹ A kreatív zenei gyakorlatokat 14 elemre bontottam (1. zenei kreativitás trenírozása, 2. zenei készségek fejlesztése (+függetlenítés), 3. hallgatói és befogadói attitűdre nevelés, 4. közösségépítés, 5. vezetői kreativitás, 6. résztvevői kreativitás, 7. zenei improvizációs készség fejlesztése, 8. résztvevői aktivitás serkentése, 9. egyéni-, 10. páros-, 11. csoportos feladatok, 12. repetíció (ismétlés + koncentráció), 13. kollektív gyakorlás, 14. partneri attitűd), valamint 6 fajtát határoztam meg (vokális (csak énekhangra építő), ritmusos és/vagy testritmusos (csak ritmusra építő), zörejhangos (zajokra és zörejekre, valamint beszédszerűen képzett effekthangokra építő), szöveges (szöveg ritmizálására vagy szöveg és ritmus valamilyen kombinációjára építő), hangszeres (hangszeres improvizációra építő vagy vokális gyakorlatokat hangszerrel helyettesítő), kombinált (legalább háromféle fejlesztési területet egyszerre megmozgató, s melyek további két fajtája kötött kombinált- és szabad kombinált kreatív zenei gyakorlat).

² Az Urban-féle kreativitás-modell 6 elemet tartalmaz (divergens gondolkodás, motiváló erők, általános ismeretszint, feladat iránti elkötelezettség, specifikus ismeretszint/készségek, bizonytalanság tűrése).

Kollár–Szabó, 2017) elemeiből kevesebb, mint 5 fordult elő a tanítás során; **Abramo–Reynolds-féle kreatív zenetanári jellemzőkből**³ (Abramo–Reynolds, 2014) kevesebb, mint 5 elem fordult elő a tanórán; a **Réthyné-féle tanulási motiváció elemeiből**⁴ (Réthy, 2001) kevesebb, mint 5 mutatkozott meg; s a **tanári aktivitás** csekély mértékben volt érzékelhető.

A hagyományostól eltérőnek tekintetem azokat az iskolákat (fókuszcsoporthoz), ahol a **kreatív zenei gyakorlatok 14 eleméből és 6 típusából** összesen minimum 10 előfordult a tanórán; az **Urban-féle kreativitás-modell elemeiből** legalább 5 fordult elő a tanítás során; **Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdből** legalább 5 elem fordult elő a tanórán; a **Réthyné-féle tanulási motiváció elemeiből** legalább 10 mutatkozott meg; valamint a **tanári aktivitás** nagymértékben érzékelhető 3<28 volt (a kontrollcsoport legalacsonyabb és a fókuszcsoporthoz legmagasabb mértékű érzékelése).

Vagyis az előzetes zenei kreativitásra tanári kérdőív és a tanórai megfigyeléseken készült videodokumentáció alapján a fenti öt szempont szerint soroltam a vizsgálatban résztvevő iskolákat fókusz- vagy kontrollcsoportba. A fókuszcsoporthoz tagjait “A”, a kontrollcsoport tagjait pedig “B” jelzéssel láttam el. Az azonos számok azonos kerületekből származó elemeket tartalmaznak. Így elmondható, hogy szinte minden választott kerületből egy fókuszcsoporthoz és egy kontrollcsoportba tartozó iskolát vizsgáltam. Egy kivétellel jelöltem másként, amely esetben kiderült, hogy az azonos kerületből származó mindkét intézmény a fókuszcsoporthoz sorolható.

Fókuszcsoporthoz tartozó partneriskolák kódja: 1/A, 2/A, 3.1/A, 3.2/A, 4/A, 5/A, 6/A, 7/A, 10/A.

Kontrollcsoportba tartozó partneriskolák kódja: 1/B, 2/B, 4/B, 5/B, 6/B, 7/B, 8/B, 9/B, 10/B.

31 percig tartott a legrövidebb (kontrollcsoport) és 48 percig a leghosszabb ének-zene óra.

A látogatott osztályok legalacsonyabb tanulói létszáma 7 fő (fókuszcsoporthoz), a legtöbb pedig 31 fő (két esetben kontrollcsoportnál) volt.

³ Az Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűd 6 elemet tartalmaz (*reagál a helyzetekre, rugalmasan-, divergensen, sokszor metaforikusan gondolkodik, időnként improvizál az órán, rugalmas*).

⁴ Réthy Endréné szerint a tanulót a tanítási-tanulási folyamat megfelelő minőségével lehet megfelelően motiválni. Ennek elemei 6 részre bonthatók (*pszichológiai/pedagógiai feltételek* (hangulatkeltés, érdeklődés, kíváncsiság, figyelemfelkeltés); *tanulási célok problémásítása, tudatosítása; szükséges előismeretek garantálása; az oktatási folyamat motiváló modelljeinek tanulóktól, tananyagtól függő differenciált alkalmazása* (egyéni-, páros-, csoportos-, kooperatív-, alternatív pedagógiai eljárások, rétegmunka); *tanulók tanulási tevékenységének tudatos formálása* (tanulás megtanítása); *tanár-tanuló interakció* (empátia, hatékony konfliktuskezelés, differenciált, kritériumokra orientált individuális teljesítményértékelés)).

3.0 Középiskolai terepmunka tapasztalatai

A középiskolai terepmunkát 2019. november 11-től 2020. március 5-ig végeztem. Számos tapasztalatra tettem szert ebben az időszakban. A 18 budapesti intézmény legtöbbje egyenként is speciális helyzetekkel szolgáltak, melyeket alább kifejtek.

INTÉZMÉNYI BETEKINTÉS

Gimnáziumokban és szakgimnáziumokban végeztem a méréseket sport-, dráma-, matematika-, média-, humán-, ének-zene-, nyelvtagozatokon és általános képzésben résztvevő 10. osztályosok körében.

Budapesten a II., III., IV., VII., VIII., IX., XI., XIV., XV., XVIII. kerületekben jártam, valamint egy agglomerációból származó iskolában.

Kutatásom tervezésekor 14 középiskola látogatását határoztam meg. Összesen 55 fővárosi intézménnyel vettem fel a kapcsolatot, ebből 19 pozitív visszajelzés érkezett. A pandémia kitörése miatt az utolsó partneriskolát már nem tudtam meglátogatni, melyet március végére terveztem volna. A 18 helyszínre nem volt egyszerű eljutni, hiszen az igazgatóval, helyettesével vagy titkárnőjével folytatott egyeztetést követően nehezen lehetett elérni az ének-zene tanárokat. Kiderült, hogy sok esetben nehézkesen működik az intézményi belső kommunikáció. Ezt követően fejtörést okozott az érintett pedagógussal egyeztetni, hiszen egy iskolában általában csak egy ének-zene tanár található, aki legtöbbször félállásban dolgozik ott, így fél vagy egy-egy napot tölt csupán az intézményben. Több iskolában is tudtak az érkezésemről, többnyire az adott helyszínen 3-4 óra alatt minden mérést el tudtam végezni. Egy-két esetben új időpontot kellett még egyeztetni.

Az intézményben zajló napi rutint úgy vélem, nem zavarta jelenlétem.

TANÓRAI MEGFIGYELÉSEK

Miután az ének-zene tanárral a helyszínen is egyeztettük a részleteket, tanóráját megfigyeltem. A osztályterem hátsó soraiban foglaltam helyet, a videokamerát a diákok szemszögéből állítottam be úgy, hogy lehetőleg a teljes osztályt fel tudjam venni, hátuk mögött helyet foglalva. Így az ének-zene tanárt is jól láthattam.

Úgy éreztem, azokban az intézményekben, ahol a diákokat előzetesen informálták arról, hogy megfigyelem a tanórát, továbbá érkezésem okát is tisztázták velük a pedagógusok, ott egyáltalán nem volt nyugtalanító jelenlétem. Pár percig kicsit zavarban voltak a diákok, ezek után teljes mértékben a tanárra fókuszáltak. Azonban, ahol – úgy tűnt – nem tisztázták

jelenlétem okát, ott a diákok gyakran hátrafordultak, nem értették, miért veszem fel a tanórát, mosolyogtak, feszélyezve érezték magukat és néha produkáltak is magukat (két esetben).

Bizonyos ének-zene tanárok az óra elején felhívták a figyelmet jelenlétemre, esetleg szót is kaptam, ezért keveset meséltem kutatásomról. Mások inkább elkezdtek az órát, s csak a végén beszéltek ottlétem okáról.

A tananyagok tartalmát tekintve is változatos tanórákat láthattam. Mérési eredményeimben erről bővebben is beszámolok.

KÉRDŐÍVEK

Az online kérdőívet a diákok közvetlenül a tanórát követően töltötték ki. Noha egyes pedagógusok emiatt 5 perccel előbb fejezték be a tanórát, mégis belecsúsztuk a szünetbe. Ezt a diákok időnként nehezen tolerálták. Sokszor esett mindez épp a nagyszünetre, amikor mindenki inkább a tízóraját fogyasztotta volna. Az online kérdőívet átlagosan 12 perc alatt töltötték ki, ehhez még hozzáadódott, hogy minden esetben átküldtem egy diáknak a linket, ő pedig ezt továbbította osztálytársai részére. A szakadozó internet miatt ez sok időt elvett, s bár előzetesen néhány mondatot szóltam a kitöltés módjáról, mégis felmerültek kérdések. Az első mérés tanulságaként rájöttem, hogy a későbbiekben a kérdőívben található bizonyos szakkifejezések mellé magyarázatot is szükséges feltüntetni. Emiatt pl. a blattolás vagy divergens gondolkodás kifejezések értelmezését is megadtam. A kérdőív a modellek és elméletek részben ismertettekhez kapcsolódva a következő főbb témakörökkel foglalkozott: a diákok motivációja az ének-zene órákon, a tantárgyhoz való viszonyuk, elvárásaik, zenei kreativitásuk igénybevétele, tanárukhöz való viszonyuk, elvárásaik.

Érdekesség, hogy papír alapon is vittem a kérdőívből minden iskolába, ezekből átlagosan 4-5 darabot osztottam ki. Csupán néhány esetben nem tudták a diákok a végleges válaszokat online elküldeni, így megígérték, hogy inkább később újra kitöltik a kérdőívet. Ezek egy része még aznap megérkezett.

A kérdőíves adatfelvételben közel **350** adatközlőt terveztem, végül **390** diák adott választ.

FÓKUSZCSOPORTOS BESZÉLGETÉSEK

A legtöbb esetben az ének-zene tanár segített abban, hogy tanórája és a kérdőíves felmérés után közvetlenül fókuszcsoportos beszélgetést folytathassak három diákkal. Ez általában fél óránál nem tartott tovább. Előfordult, hogy a pedagógust meg kellett kérni, hogy a beszélgetés során hagyjon magunkra az érintettekkel.

Meglepetéssel vettem tudomásul, hogy – iskolatípustól függetlenül – a diákok őszintén és nyíltan beszélnek az őket foglalkoztató iskolai problémáikról. A konfliktushelyzetekről (pedagógusokról-, tananyagról-, tanulási-, zenehallgatási szokásokról) alkotott véleményük szinte teljes mértékben összecsengett. A beszélgetések főbb témakörei: a diákok jövőbeli zenei tervei; általános információk az ének-zene tantárgyról; tanulási és kulturális szokásaik; intézményi-, tanári-, ének-zene óra véleményezése; a kreatív zenei gyakorlatok megjelenése az iskolában a diákok elmondása alapján; tanulói motiváció az ének-zene tanórán.

INTERJÚK

Előzetes terveim közt szerepelt, hogy az ének-zene tanárral egy munkaközösségben dolgozó munkaközösség vezetővel vagy igazgatóval készítsek interjút, annak érdekében, hogy a trianguláció elve minél hatékonyabban érvényesüljön, így egy külső szemlélődő is véleményt tudjon formálni az iskolában folyó zenei tevékenységről, ének-zene tanári munkáról. Ez többször tűnt lehetetlennek, hiszen az ének-zene tantárgy sokszor egyik munkaközösséghez sem tartozik vagy épp az ének-zene tanár vezeti a munkaközösséget. Így célravezetőbbnek véltem, ha az intézményvezetőt vagy intézményvezető-helyettest kérdezem. Ők azonban csupán néhány alkalommal tudtak szakmai szempontok mentén is nyilatkozni az ének-zene tanár munkájáról, így tehát közvetetten formáltak véleményt. Azokat a tapasztalataikat mesélték el, melyekre a versenyeredmények vagy az iskolai rendezvények alapján visszaemlékeztek. Egyébként is nehéz azokban az esetekben szakmai kontrollt vizsgálni, ahol egyetlen zenetanár végzi el a zenei feladatokat, aki jórészt csak 1-2 napot tölt az iskolában.

Az intézményvezetőkkel / intézményvezető helyettesekkel / munkaközösség vezetőikkel folytatott interjúk a látott tanórától független beszélgetések voltak, így legtöbbször velük kezdtem vagy zártam intézményi látogatásom. Ezek a beszélgetések többnyire 20-30 percet vettek igénybe.

Az ének-zene tanárokkal folytatott interjúk sokrétű beszélgetésekké váltak. Ezek időtartama is roppant változó: 30 és 150 perc között zajlottak. Minden esetben ragaszkodtam hozzá, hogy mindez a tanóra és lehetőleg a diákokkal való beszélgetés után történjen. Így mindenki egy kicsit kitérhetett a látott tanórán felmerült szituációkra is.

Nem csupán az interjúk ideje, de azok mélysége is különbözőnek bizonyultak. Mindenki nyíltan beszélt a problémákról, sokan bizakodóan, mások negatívan látják a jövőt, a zeneoktatás helyzetét. Leterheltek, kevesen dolgoznak egyetlen iskolában, emellett is több

további tevékenységet végeznek az adott intézményben: kórusélet-, szakkörök szervezése, egyéni felkészítések, versenyek, iskolai műsorok előkészítése és megrendezése.

Szinte minden beszélgetés végén elhangzott egy-egy érdeklődő kérdés azzal kapcsolatban, jelen kutatás eredményeit milyen formában lehet majd megtekinteni intézményi lebontásban és összesítésben egyaránt.

VEZETŐI INTERJÚK

A fókuszcsoporthoz vezetőinek tagjait “AAAA”, a kontrollcsoporthoz pedig “BBBB” jelzéssel láttam el. Az azonos számok azonos kerületekből származó elemeket tartalmazzak. Így elmondható, hogy szinte minden választott kerületből egy fókuszcsoporthoz és egy kontrollcsoporthoz tartozó iskolát vizsgáltam. Egy kivétellel jelöltem másként, ahol kiderült, hogy azonos kerületből származik mindkét fókuszcsoporthoz tartozó tag.

Fókuszcsoporthoz tartozó partneriskolák kódja: 1/AAAA, 2/AAAA, 3.1/AAAA, 3.2/AAAA, 4/AAAA, 5/AAAA, 6/AAAA, 7/AAAA, 10/AAAA.

Kontrollcsoporthoz tartozó partneriskolák kódja: 1/BBBB, 2/BBBB, 4/BBBB, 5/BBBB, 6/BBBB, 7/BBBB, 8/BBBB, 9/BBBB, 10/BBBB.

Előzetes terveim alapján szerettem volna az ének-zene tanárral egy munkaközösségben dolgozó munkaközösség vezetővel vagy igazgatóval interjút készíteni azért, hogy az iskolában működő zenei tevékenységről, az ének-zene tanári munkáról külső személy is nyilatkozzon. Ez többször tűnt lehetetlenné, hiszen az ének-zene tantárgy sokszor egyik munkaközösséghez sem tartozik vagy épp az ének-zene tanár vezeti azt. Így azt láttam célravezetőbbnek, ha az intézményvezetőt vagy intézményvezető helyettesét kérdezem. Ők azonban kevés alkalommal tudtak szakmai szempontból is nyilatkozni az ének-zene tanár munkájáról, inkább közvetetten formáltak véleményt. Azokat a tapasztalataikat mesélték el, melyekre a versenyeredmények vagy az iskolai rendezvények alapján tudtak visszaemlékezni. Egyébként is nehéz azokon a helyszíneken szakmai kontrollt vizsgálni, ahol egyetlen zenetanár végzi el a zenei feladatokat, aki jórészt csak 1-2 napot tölt az iskolában.

Az intézményvezetőkkel / intézményvezető helyettesekkel/ munkaközösség vezetőikkel folytatott interjúk a látott tanóráktól független beszélgetések voltak, így sokszor velük kezdtem vagy velük zártam intézményi látogatásom.

A legrövidebb beszélgetés 8 percig tartott (kontrollcsoporthoz), a leghosszabb pedig 36 percig (fókuszcsoporthoz). Legrégebben középiskolásokkal foglalkozó adatközlő (fókuszcsoporthoz) **1979** óta tanít, míg legrövidebb ideje, **2007** óta oktató (kontrollcsoporthoz) csupán **2013**-tól dolgozik

kamaszokkal.

10 intézményvezetővel, 5 igazgatóhelyetttel (ebből 1 önigazgatású iskolából származó) és 1 munkaközösség vezetővel beszélgettem. Noha konkrét évszámra vonatkozó kérdést is tettem fel, mégsem kaptam mindenhol egyértelmű választ a tekintetben, hogy mióta lát el vezetői feladatokat az interjúalany.

ISKOLAI MUNKAKÖZÖSSÉGEK

Többen hivatkoztak a köznevelési törvényre, amikor az iskolában található munkaközösségek száma felől érdeklődtem. Egyesek a 9-re, mások a maximum 10-re esküdtek. Megint mások nem tudtak számszaki adatokat mondani. Egy intézményben átlagosan 7 munkaközösség működik. Az ének-zene tantárgy többnyire humán tárgyak munkaközösségéhez tartozik, melyeknek szinte iskolánként változott az elnevezése: magyar és kultúra-, magyar és művészetek-, magyar-, művészeti-, humán-, dráma-, zenei-, angol munkaközösség. Néhány iskolában egyikhez sem tartozik ez a tantárgy.

Az interjúalanyok ritkán tudták meghatározni, milyen időközönként valósul meg munkaközösségi értekezlet. A félévente kötelező jellegre mindenki ráerősített, de felmerült a hetente, havonta, negyedévente találkozás is. Sokan vallottak az e-mailes egyeztetés gyakoriságáról. Többnyire intézményvezetők jelezték, hogy nekik erről nem szükséges tudniuk, hiszen a munkaközösség vezetőnek nincs ilyen típusú beszámolási kötelezettsége.

A munkaközösségek megbeszélésein a mindennapi ügyekről, szakkörökről, rendezvényekről, felvételi előkészítőkről, dolgozatok javításáról, munkatervekről, értékelésekről esik szó.

A kontrollcsoportba tartozó egyik partneriskola dolgozója említette, hogy a zenei tárgyat tanító kollégái nem érzik magukat az intézmény által megbecsültnek.

Az adatközlők szintén szerteágazó válaszokat adtak arra a kérdésre, hogy *a munkaközösség hogyan és miben segíti a pedagógusokat*. Többnyire azt a választ adták, hogy folyamatos egyeztetés, szakmai párbeszéd zajlik a kollégák között, az iskolai rendezvények, versenyek részvételében támogatja, tapasztalatokkal, munkamegosztással, helyettesítéssel. Egyes helyeken az óralátogatás igénye felmerült, máshol ez folyamatosan történik.

3.1 A vizsgált 18 középiskola ének-zene tanárainak pályaképe, felkészültsége, valamint intézményük zeneoktatási helyzete

A tanári interjúkban feltártam az ének-zene tanárok tanítási motivációját, amely azt a kutatási célt szolgálta, hogy az ének-zene tanárok attitűdjét megértsem.

Az ének-zene tanárokkal folytatott legrövidebb beszélgetés 18 percet, a leghosszabb 109 percet vett igénybe. **1981** óta tanít a legrégebben pályán tevékenykedő pedagógus és **2019** óta a legrövidebb ideje oktató. Van, aki **1981** óta foglalkozik középiskolásokkal, egy másik ének-zene tanár pedig **2019**-től. 1 gyakorló és 1 szakgimnázium kivételével mindenki gimnáziumban tanít.

Megkérdeztem az ének-zene tanároktól, miért kezdtek el ének-zenét tanítani. A fókuszcsoporthoz tartozó ének-zene tanárai szerint: általában jó minta vette körül őket gyerekként és saját döntésükként választották ezt a hivatást.

A kontrollcsoport ének-zene tanárai közül csupán páran szerettek volna valóban erre a pályára menni. A többieknek vagy rossz élményeik voltak előzetesen vagy nem volt más választásuk.

„Gimiben nagyon rossz volt, de akkor eldöntöttem, hogy én ezt szeretném jobban csinálni...”

„Középiskolásként semmilyen tanácsot nem kaptam, nem is járt előttem példakép, egyetlen szempont volt csupán: tovább kell tanulni.”

Igyekeztem felmérni, hogy a pedagógusok milyen mértékben vannak tisztában a zenepedagógiai irányzatokkal, melyek a következő személyekhez köthetők: Emil Jacques-Dalcroze, Maria Montessori, Kodály Zoltán, Justin Bayard Ward, Edgar Willems, Carl Orff, Suzuki Shinichi, Kokas Klára, Szabó Helga, Sárosi László (Zelinka, 2015; Daragó, 2016).

Az előzetes kérdések alapján és az ének-zene tanárokkal folytatott interjúk során kiderült, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusai közül a *Kodály koncepciót*, *Orff*-, *Kokas*-, *Sárosi-módszert* ismerik legtöbben. A kontrollcsoport tanárai szintén a *Kodály*- és *Sárosi*- koncepciót, *Orff-módszert* azonosították.

Egyik mérési csoportnál sem merült fel a *Ward*-, *Dalcroze*-, *Montessori*-, *Suzuki*-, *Szabó Helga*-, *Willems*-, *Kovács*-, *Apágyi*-módszer.

ÉNEK-ZENE TANÁRI INTERJÚK

Az ének-zene tanárokkal készült interjúk során kíváncsi voltam, melyek az elvárásaik önmagukkal szemben.

A fókuszcsoporthoz ének-zene tanárai szeretnék folyamatosan képezni magukat; megőrizni a pozitív lendületet, lelkesedést, kreativitásukat.

A kontrollcsoporthoz ének-zene tanárai közül van, aki nem tudja, meddig marad a pályán; vannak elvárásai a tanítással és a számonkéréssel kapcsolatban; szeretnék fittekké maradni: motivációban, szellemileg és manuálisan is; igényük van rá, hogy mindig tudjanak valami újat tanítani. „*Most már a szinten maradás minden áron...*”

Megkértem az ének-zene tanárokat, fejtssék ki véleményüket arról, hogyan ítélik meg a zeneoktatás helyzetét.

Iskolájukban: A4, B4: A fókuszcsoporthoz és a kontrollcsoporthoz pedagógusai szerint is minőségi oktatás zajlik intézményükben.

Hazájukban: A1-2, B1: A hazai ének-zene oktatásról a vizsgált csoportok tanárai szintén hasonlóan vélekedtek, szerintük ugyanis országos szinten egyáltalán nem jó a zeneoktatás helyzete.

A fókuszcsoporthoz pedagógusainak állítása szerint igyekeznek új módszertani elemekkel gazdagítani saját tanóráikat, folyamatosan célokat meghatározni a tanítási folyamatban. Van, aki szabadidejében gondolja végig innovatív elképzeléseit, mások óravázlatokat készítenek többféle verzióban, megint másoknál előfordul, hogy improvizálnak a tanóráikon.

A kontrollcsoporthoz pedagógusai többnyire a gyors előkészületeket preferálják, a tanórát követően jegyzik fel, mit és hogyan tanítottak, s miként kellene haladni a következő alkalommal, előfordul, hogy többször improvizálnak.

A fókuszcsoporthoz pedagógusai közül 1 fő *jelenleg tanul*; 4 fő *nemrég* még részt vett képzésen; 4 fő *jelenleg nem tanul*. Mindemellett azt vallják, hogy a kreatív zenét kellene önmagukban fejleszteniük. Egyesek sok szakirodalmat olvasnak, mások pedig továbbképzésekre járnak, figyelnek, videókat néznek.

A kontrollcsoporthoz pedagógusai közül 2 fő *jelenleg tanul*; 7 fő pedig *jelenleg nem tanul*. Ők is hasonlóan vélekednek tanulásukról, mint a fókuszcsoporthoz tanárai.

Megkérdeztem a tanároktól, vannak-e olyan kollégáik, akikkel meg tudják osztani tapasztalataikat, megbeszélni azokat, akiktől tanulhatnak vagy akiket taníthatnak.

pedagógiai

A1, B1: A fókuszcsoporthoz és a kontrollcsoporthoz pedagógusai is egyetértettek abban, hogy pedagógiai kérdésekben van kihez fordulniuk intézményükben.

zenei szakmódszertani

A1: A fókuszcsoporthoz pedagógusai szerint szakmódszertani kérdésekben is tudnak egyeztetni kollégákkal az iskolájukban.

B0: A kontrollcsoporthoz tanárai ehhez képest egyedül próbálnak helytállni a problémás helyzetek megoldása során.

VEZETŐI INTERJÚK

A vezetőktől arról érdeklődtem, hogy milyen problémák merülnek fel az ének-zene oktatással kapcsolatban.

A1: A fókuszcsoporthoz vezetőinek elmondása alapján merülnek fel problémák ezzel kapcsolatban az intézményükben. Ezek személyi ügyekhez köthetők, tehát a túlterheltség igazán jelentős kedvezőtlen tényező; több helyen nincs külön ének-zene tanterem; hiányos eszközpark; színesebbé, tartalmasabbá kellene tenni ezeket a tanórákat.

B1: A kontrollcsoporthoz vezetői szerint ugyanazok az aggályok merülnek fel az ének-zene órával kapcsolatban, mint a fókuszcsoporthoz.

A vezetők a felmerülő problémákra válaszul leginkább a vezetői támogatás formáit említették. A fókuszcsoporthoz vezetői többnyire a szaktanárokkal történő folyamatos beszélgetéseket, konzultációkat jelezték, tehát igyekeznek kezelni a felmerülő problémákat.

A kontrollcsoporthoz vezetői nem verbalizálták egyértelműen a vezetőségi segítségnyújtást, ám nagy mértékben hangsúlyozták azt a tényt, miszerint a szaktanárok magukra hagyatva próbálják megoldani a helyzeteket.

Arra is kíváncsi voltam, a tantestület miként támogatja a zeneoktatást.

A1: A fókuszcsoporthoz vezetői úgy vélik, az intézmény támogatja a zeneoktatást, például emberileg; dalest keretein belül; az éves karácsonyi koncerten együtt lépnek fel diákok tanáraikkal; mások részt vesznek a *Kórusok éjszakája* programban; a próbákon felül néha a tanórákról is elkérlik a diákokat; esetenként az önkormányzat is kifejezi támogatását.

B1: A kontrollcsoport vezetői szintén számukra fontos eseményeket soroltak fel az iskolai zeneoktatás támogatása jegyében, például „a zene házhoz jön” programmal, amely keretein belül operába/zeneakadémiára viszik a tanulókat; évente jönnek az iskolába a filharmonikusok; ünnepekkor: pedagógusnap, karácsony. Itt már felmerült egy-két gondolat, miszerint nem minden kolléga támogatja a zeneoktatást, nem érti, miért szükséges ez a tantárgy vagy épp próbálja ellehetetleníteni ének-zene tanár kollégáját.

Az adatközlők arról is beszéltek, intézményükben a tehetséggondozás milyen szerepet tölt be.

A legtöbb intézményben plusz zenei elfoglaltságot fakultáció keretein belül választhatnak a diákok vagy projektek keretein belül mutathatják meg tehetségüket; de a különóra, egyéni foglalkozások, sok-sok dicséret is számít szerintük; versenyekre is eljuthatnak. Egyes intézményvezetők szerint már a tanórákon is kiemelt szerephez jut a tehetséggondozás; s elengedhetlen említeni a felzárkóztatást is.

A kontrollcsoport vezetőinek visszajelzései során a versenyeztetés, ünnepségek, rendezvények szintén említésre kerültek, mint a tehetség megmutatkozásának főbb színterei; továbbá a pszichológus segítségével készülő tehetségtérkép létrehozása, mely még alaposabban segít felszínre hozni a diákokban rejlő kreativitást, műveltséget, aktivitást. A megkérdezettek nagy része szintén elmondta, milyen sok plusz órát áldoznak a tanárok arra, hogy segítsék a kiemelt tehetségeket, s mindezt juttatások hiányában teszik.

A fókuszcsoport vezetői szerint kiváló az intézményében az ének-zene oktatás.

A kontrollcsoport véleménye is pozitív.

A fókuszcsoport vezetői elmondták, hogy kollégájuk alaposan dolgozik, sok intézményben füzetet és szakirodalmat is használ; rengeteget dolgozik, figyelembe veszi az osztály aktuális fizikai- és lelki állapotát; lelkiismeretes, sokszor külön-külön is foglalkozik a fiatalokkal; egyesek továbbképzésekre is járnak. A kontrollcsoport vezetői ugyanezeket állították kollégájukról.

A fókuszcsoport vezetői úgy gondolják, keresi a lehetőségeket az ének-zene tanár; nyitott és mindent beépít a tanórába, amit hasznosnak gondol; máshol is dolgozik, ami valószínűleg hatással lehet a középiskolai munkájára; egyben különböző szakmai fórumok tagjaként is tevékenykedik.

A kontrollcsoport vezetői többnyire nem tudják, miként képzi magát kollégája.

pedagógiai

A1: A fókuszcsoporth vezetőinek véleménye alapján kiderült, hogy pedagógiai kérdésekben van kivel egyeztetnie az ének-zene tanárnak.

B0: A kontrollcsoporth vezetőinek válasza szerint az ének-zene tanárnak többnyire nincs kivel egyeztetnie iskolájában pedagógiai kérdésekről.

zenei szakmódszertani

A0: A fókuszcsoporth vezetőinek elmondása alapján – néhány kivételtől eltekintve – szakmódszertani kérdésekben az ének-zene tanárok nem tudnak kivel egyeztetni iskolájukban.

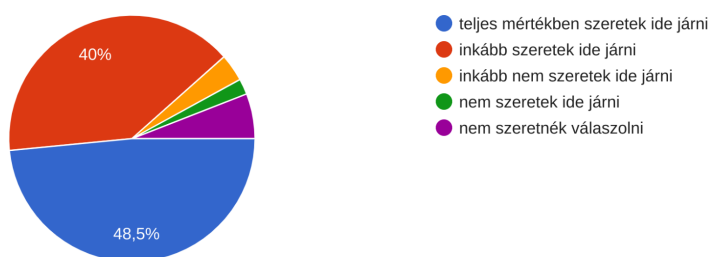
B0: A kontrollcsoporth vezetői szerint sem tudnak kivel egyeztetni az ének-zene tanárok szakmódszertani kérdésekben.

Mindkét vizsgált csoport esetében a probléma gyökere, hogy egy intézményben többnyire egy ének-zene tanár található (művészeti és/vagy készségtárgyak esetében is ez valószínűsíthető).

KÉRDŐÍV

390 válaszadó diákból 189-en úgy vélik (48,5%), *teljes mértékben szeretnek ide járni*; 156 fő *inkább szeret ide járni* (40%); 14 fő (3,6%) *inkább nem szeret ide járni*, 8 fő (2,1%) *nem szeret ide járni* és 23 fő (5,9%) *nem szeretné válaszolni* válaszokat adták a feltett kérdésre.

Szeretsz ebbe az iskolába járni?
390 válasz

1. Ábra: A kérdőíves felmérés során megkérdezett diákok véleménye iskolájukról

FÓKUSZCSOPORTOS BESZÉLGETÉS

Megkérdeztem a diákokat, szeretnek-e ebbe az iskolába járni.

A, B: A vizsgált csoportok tanulóinak fókuszcsoporthoz való válaszaik alapján egyértelműen mindannyian szeretnek iskolájukba járni.

Mi a jó ebben az iskolában?

A fókuszcsoporthoz tartozó diákok a különleges társaságot szeretik ebben az iskolában, az elfogadó, rugalmas környezetet, a jó tanárokat, a nyitottságot. *„A tanárok azt nézik, hogy a diákok mit tudnak, nem azt, amit nem tudnak.”* Továbbá azt is kifejezték, iskolájukban fontos a diákok véleménye, s nem csupán frontális oktatási módszerekkel találkoznak.

A kontrollcsoport diákjai is kihangsúlyozták a páratlan közösségi élményt, a korrekt tanárokat, akiknek szerintük nagy része jól is tanít, s akik próbálják a legjobbat kihozni belőlük. Szeretik továbbá a családi környezetet, ahol egyénileg is foglalkoznak velük.

Mit nem szerettek ebben az iskolában?

A fókuszcsoporthoz tartozó diákok nem szeretik, ha a nagy érzelmek összecsapnak az osztályukban, hogy több helyen is 07:30-kor kezdődik az oktatás, s hogy mindennap dolgozatot írnak valamely tantárgyból. Legtöbbször későn végeznek délután és sokan nagyon messziről járnak iskolába, mindemellett sok házi feladatot kapnak.

A kontrollcsoport diákjai sem szeretik, hogy nagyon korán, helyenként 07:30-kor kezdődik az oktatás, az intézményük korszerűtlenségét: fűtés, öltözők állapota, beázások, padok, székek, hogy nem szimpatikus néhány tanár/osztálytárs, hogy nem jól működik az étkeztetési rendszer, s időszakosan eluralkodik a szervezetlenség. *„Életemmel érkezel az iskolába és ha közben kapsz egy olyan tanárt, aki nem olyan jó azon a területen, az eltántorító, de persze ez bármelyik iskolában felmerülhet.”*

ÖSSZEGZÉS

A vezetői beszélgetések során kiderült, hogy minden iskolában hasonló problémák merülnek a zeneoktatással kapcsolatban, azonban a fókuszcsoporthoz tartozó tagjai próbálják ezt orvosolni (vezetők, pedagógusok egyaránt), míg a kontrollcsoport pedagógusait egyedül hagyják. Mindeközben minden érintett jelezte, hogy intézményükben kiváló a zeneoktatás és tehetséggondozás. Mind a két vizsgált vezetői csoport úgy véli, hogy az ének-zene tanár

felkészül tanórájára. A fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusainak példái alapján kiderült, hogy valóban igyekeznek alaposak lenni, azonban a kontrollcsoporthoz tartozó ének-zene tanárai nem leplezték, hogy legfőképp gyorsan próbálnak előkészülni.

A fókuszcsoporthoz tartozó vezetői tisztában vannak kollégáik tanulási motivációival, míg a kontrollcsoporthoz tartozó vezetői egyáltalán nem tudnak ezekről. Mindkét vizsgált csoport ének-zene tanárai igyekeznek naprakészek lenni.

A fókuszcsoporthoz tartozó vezetői és ének-zene tanárai is egyetértenek abban, hogy pedagógiai kérdésekben van kihez fordulni, míg a kontrollcsoporthoz tartozó vezetői szerint nincs, s ennek ellentmondanak a kontrollcsoporthoz tartozó ének-zene tanárai.

Abban azonban mind egyetértenek a kontrollcsoporthoz tartozó vizsgált tagjai, miszerint zenei kérdésekben a pedagógusnak nincs kihez fordulnia. Így hiszik a fókuszcsoporthoz tartozó vezetői is, azonban a fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusai ennek ellentmondanak. Tehát úgy tűnik, a fókuszcsoporthoz tartozó ének-zene tanárai proaktívak, élelmesen feltalálják magukat és intézményükben vagy iskolán kívül is, de szükség esetén elérik, hogy szak módszertani segítséghez jussanak.

A kontrollcsoporthoz tartozó tagjai közt lazább a szakmai, emberi kapcsolódás, több kommunikációs akadály is felmerül.

A tanulói visszajelzésekben általános emberi értékek és/vagy problémák merültek fel, ének-zene órához köthető gondolatokat sem a fókusz-, sem a kontrollcsoporthoz tartozó tagjai nem foglalmaztak meg.

Az ének-zene tanárok attitűdjének alakulására befolyással van a környezete is, az intézményi klíma. Fontos, hogy támogató közeg vegye őket körül, hogy maguk is ezt tudják biztosítani tanóráikon. Kutatásomban azt is vizsgálom, a kreatív zenei gyakorlatok használata miként függ össze a kreatív ének-zene tanári attitűddel. Az eredmények alapján kiderült, hogy azok a mérésben résztvevő pedagógusok, akik használnak kreatív zenei gyakorlatokat tanítási gyakorlatuk során, eredményesebbek, nem csupán a tanórákon.

A fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusok tanári motivációját, attitűdjét alátámasztják pályaválasztásukról megfogalmazott gondolataik, ahogy a kontrollcsoporthoz tartozók előzetes történeteit meghallgatva is ez derült ki. Úgy vélem, ezen gondolatok összefüggésben állnak a megkérdezett ének-zene tanárok tanórán tanúsított jelenlétével is.

3.2 Milyen a jó zenetanár? - A vizsgált 18 intézmény ének-zene tanárainak megítélése Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdön keresztül

VIDEÓDOKUMENTÁCIÓ

A tanórai megfigyelések videódokumentációja alapján kiderült, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó tagjai közül minden ének-zene tanár rendelkezik az Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzőkkel, míg a kontrollcsoport tagjai csupán a *reagál a helyzetre* elemet birtokolják. A táblázat gyakorisága esetén a kisebb szám arra vonatkozik, a tanórán hányszor jelenik meg az elemre vonatkozó helyzet/megszólalás, így például **A:1 6<27** esetében:

Az A jelzés a fókuszcsoporthoz tartozókat, B jelzés a kontrollcsoportot jelenti. Az 1-es szám szerint igen, vonatkozik a pedagógusra a vizsgált elem, a 0 pedig azt jelzi, hogy nem volt beazonosítható. A 6-os szám jelenti, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó vizsgálatokon belül ez volt a legkevesebbszer mért gyakoriság, míg a 27 jelzi, hogy ez volt a legmagasabb érték.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0), gyakorisága											
<i>reagál a helyzetekre</i>		<i>rugalmas</i>		<i>időnként improvizál az órán</i>		<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>		<i>rugalmasan gondolkodik</i>		<i>gondolkodása divergens</i>	
A:1	6<27	A:1	5<15	A:1	3<14	A:1	0<10	A:1	4<9	A:1	0<10
B:1	1<9	B:0	0<4	B:0	0<2	B:0	0<1	B:0	0<4	B:0	2<10

1. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári összetevőinek megjelenése a tanórán

FÓKUSZCSOPORTOS BESZÉLGETÉS

A diákokkal folytatott fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetés során kiderült, hogy a fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusai közül a *sokszor metaforikusan gondolkodik* elem kivételével mindegyikkel rendelkeznek az Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők közül, míg a kontrollcsoport tanárainál csupán 3 elemet sikerült beazonosítani: *reagál a helyzetre*, *rugalmas*, *rugalmasan gondolkodik*.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése a középiskolások jellemzésében (igen=1, nem= 0) (kérdések: Szerintetek milyen a jó ének-zene tanár?)											
<i>reagál a helyzetekre</i>		<i>rugalmas</i>		<i>időnként improvizál az órán</i>		<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>		<i>rugalmasan gondolkodik</i>		<i>gondolkodása divergens</i>	
A:1		A:1		A:1		A:0		A:1		A:1	
B:1		B:1		B:0		B:0		B:1		B:0	

2. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése a középiskolások „jó ének-zene tanár” jellemzésében

A diákokat a fókuszcsoporthoz beszélgetés során arról is kérdeztem, hogy mit gondolnak arról, hogy milyen a jó tanár, ezekben a felsorolásokban is keresve a kreativitás elemeit.

A fókuszcsoporthoz diákjai szerint a „jó ének-zene tanár”: *„életvidám, segít hangképzés technikailag, objektív, mellette diákjai mernek kibontakozni; tudja fegyelmezni az osztályt; nyitott; kreatív, megértő, alkalmazkodó; rugalmas; tud tanítani, hangszeren játszani; sokoldalú; akkor is lehet nála jó jegyet szerezni, ha valakinek nincs előzetes zenei tehetsége; úgy alakítja a tantervet, hogy a diákok nem unják magukat; szeret énekelni, nem csak szárazon magyarázni.”*

A kontrollcsoport diákjai szerint: *„Sok középiskolai nem a zene irányába megy tovább, ezért a jó ének-zene tanár nem gondolja, hogy keményen kell tanítani; amelyik egy diák nem szeretne énekelni mások előtt, ezt tiszteletben tartja; megtanít jobban énekelni, megszeretteti az éneklést a diákokkal; változatos; elfogadja, ha egy-egy diákja számára ez a tanóra nem annyira fontos; nem hallgattat egész órán zenét, mert ilyenkor az osztály csak telefonozik, alszik vagy tanul; extrán türelmes, mert ez készségtárgy; rugalmas; jól énekel; hangszeren játszik; hiteles, szereti, amit csinál és igyekszik, hogy a diákokat is érdekelje a téma, amiről beszél.”*

A felsorolásból Abramo és Reynolds minden kreatív zene tanári eleme azonosítható.

Míg a fókuszcsoporthoz diákjai szerint tanáruk ideális, a felsorolt jegyeket mutatja, addig a kontrollcsoport diákjai szerint tanáruk nem felel meg ennek az ideálképnek. Ezt az állítást gondolataikkal alátámasztották.

A1: A fókuszcsoporthoz diákjai szerint, **igen**: *„Teljes mértékben illik rá; megértő; igazságos, nem szid le egyből, ha valamit nem csinálunk meg, sarkall arra, hogy magunkért tanuljunk - büntudatunk lesz ettől; szigorú is és következetes; vicces, humoros, sokat nevetünk az órán, gyorsan fel tud vidítani minket; minden osztályt tanít, de nem látszik rajta, hogy fáradna.”*

B0: A kontrollcsoport diákjai szerint, **nem**: *„Részben ő is tudja, hogy az osztály nagy részét nem érdekli ez az egész; mivel ez reál beállítottságú iskola, ezért nehéz, hogy mit adjon át a tanár; minden évben ugyanazt tanuljuk, mert annyi tanárt váltottunk már... mindig azt tanuljuk, de senki nem tudja...”*

KÉRDŐÍV

A kérdőíves felmérésből kiderült, hogy Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűd *reagál a helyzetre (197 fő)* és *rugalmas (182 fő)* elemeivel tudnák leginkább azonosítani a diákok tanárukat.

ÉNEK-ZENE TANÁRI INTERJÚK

Az ének-zene tanári interjúk során – a diákok tanárukról alkotott véleményéről – a fókuszcsoporthoz pedagógusai úgy vélték, hogy a *sokszor metaforikusan gondolkodik* elem kivételével mindegyikkel azonosítanák őket, míg a kontrollcsoport úgy látta, a középiskolások róluk csupán a *reagál a helyzetre* összetevőt mondanák.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése az ének-zene tanár jellemzésében (igen=1, nem=0), (kérdés: Ön szerint mit gondolnak Önről diákjai? (Milyen tanárnak tartják Önt?))					
<i>reagál a helyzetekre</i>	<i>rugalmas</i>	<i>időnként improvizál az órán</i>	<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>	<i>rugalmasan gondolkodik</i>	<i>gondolkodása divergens</i>
A:1	A:1	A:1	A:0	A:1	A:1
B:1	B:0	B:0	B:0	B:0	B:0

3. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanár jellemzésében (Ön szerint mit gondolnak Önről a diákjai?)

A vizsgált tanároktól arról is érdeklődtem, hogy véleményük szerint milyen a jó tanár.

A fókuszcsoporthoz pedagógusai szerint a jó zenetanár: „Nyitott, pozitív, optimista, kreatív, magabiztos, kicsit szigorú is; a humor elengedhetetlen számára; tud dicsérni; elsősorban ember; másodsorban tanár; harmadsorban zenész; motivált; nem hagyja, hogy bárki is lemaradjon, próbál differenciálni; felkészült, alkalmazkodó, kreatív zenei megoldásokra hajlandó, ösztönző; bátor, hogy értékelje a diákjait, ne csupán mérje őket.”

A kontrollcsoport pedagógusai szerint: „Megfelelően tud motiválni, élvezni, amit csinál; nem csupán leadja a csoda szép könyvet, hanem a diákok lelkével foglalkozik inkább; szereti a zenét, szereti a diákokat is; aki tud zenélni, aki nem csak beszél róla, átéli, megtapasztalja a zenélés örömét; nagyfokú rugalmasság, szerénység jellemzi, közösségi ember és képes közösségeket szervezni; jó helyzetfelismerő, elhivatott, magasfokú a tűrőképessége.

Abramo és Reynolds kreatív zene tanári elemei mindkét csoport esetében azonosíthatóak.

Emellett a tanárok azt is elmondták, hogy mit gondolnak arról, hogy diákjaik hogyan látják őket.

A fókuszcsoporthoz ének-zene tanárai szerint diákjaik így látják őket: „Vicces, humorizáló, időnként szigorú is, de jófej; évfolyamonként változó; jó a viszonyuk; kedves; önazonos, jó és rossz egyaránt, őszinte; vegyes a megítélés, a személyes kapcsolat milyenségétől is függ; korrekt, kompromisszumkész; emberséges; pozitív, laza ember.”

A kontrollcsoport tanárai szerint: „Két véglet között minden elképzelhető; közömbösen senki nem áll hozzám; csak ismerkedünk egymással; partneri viszony van köztünk; humorosan, játékosan tanítok, fontos, hogy mindig valamit kapjanak tőlem; szigorúnak és igazságosnak tartanak, felkészültnak, humorosnak, jószívűnek is, mert sokaknak segítek, sok gyerekkel külön foglalkozom, akik tehetségesek; az énekkarosok azt mondják, nagyon karizmatikus vagyok, oda önkéntes alapon járnak.”

Alapvetően minden megkérdezett ének-zene tanár úgy gondolja, hogy *nagyon jó* a presztízse a tanulók és a kollégák körében is. Mind a fókusz-, mind a kontrollcsoport ének-zene tanárai a diákokkal való személyes, emberi viszonyt fejtette ki. Emiatt Abramo és Reynolds kreatív zene tanári attitűdjé ezen a kérdésen keresztül nem vizsgálható, azonban megerősítést jelent a tekintetben, hogy a tanár személye a tanítási folyamatban meghatározó, pont annyira, mint a diákoké (Teachout–McKoy, 2010; Réthy, 2001).

A tanórán a diákok ötleteire történő tanári reakció is érdekelt. A fókuszcsoport ének-zene tanári interjúi esetében mindegyik elemet felfedeztem, míg a kontrollcsoportnál csupán a *sokszor metaforikusan gondolkodik* és *gondolkodása divergens* összetevőket nem sikerült.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0) (kérdések: Mit tesz abban az esetben, ha az Ön által felkínált tanórai feladat kapcsán egy diákjának ötlete támad annak másfajta megvalósítására?, Milyen a jó zenetanár?)					
<i>reagál a helyzetekre</i>	<i>rugalmas</i>	<i>időnként improvizál az órán</i>	<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>	<i>rugalmasan gondolkodik</i>	<i>gondolkodása divergens</i>
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:1	B:1	B:1	B:0	B:1	B:0

4. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanári interjúk során

A fókuszcsoport tanárai alapvetően támogatják, ha a diáknak az adott feladat kapcsán új ötlete támad: „Mindenképp fontos az ötleteiket beépíteni; vagy kipróbáljuk a következő órán vagy óra után megkérem, hogy mondja el; a legjobb, imádom.”

A kontrollcsoport tanárai hasonlóképpen gondolkodnak, igyekeznek terepet adni az ötleteknek.

ÉNEK-ZENE TANÁR egyéb gondolatai (Milyen a jó zenetanár?)

A fókuszcsoporth pedagógusai szerint a jó zenetanár: „Nytott, pozitív, optimista, kreatív, magabiztos, kicsit szigorú is; a humor elengedhetetlen; tudjon dicsérni; először is ember; másodsorban tanár; harmadsorban zenész; motivált; nem hagyja, hogy bárki is lemaradjon, próbál differenciálni; felkészült, alkalmazkodó, kreatív zenei megoldásokra hajlandó, ösztönző; bátor, hogy értékelje a gyereket, ne csak mérje.”

A kontrollcsoport pedagógusai szerint: „Megfelelően tud motiválni, élvezni, amit csinál; nem az a jó tanár, aki leadja a csoda szép könyvet, hanem aki a gyerek lelkével foglalkozik inkább; Szeresse a zenét, szeresse a gyerekeket is; aki tud zenélni, aki nem csak beszél róla, átéli, megtapasztalja a zenélés örömét; nagy fokú rugalmasság, szerénység, jó, ha közösségi ember és képes közösségeket szervezni; jó helyzetfelismerőnek kell lennie, elhivatottság, tűrőképesség.

ÉNEK-ZENE TANÁRI ELŐZETES KÉRDŐÍV

A tanároknak küldött előzetes kérdések mentén a fókuszcsoporth pedagógusai úgy vélték, teljes mértékben jellemző rájuk, hogy reagálnak a helyzetre és ha szükséges, improvizálnak bizonyos helyzetekben. A kontrollcsoport a sokszor metaforikusan gondolkodom és divergensen gondolkodom kivételével minden összetevőre úgy vélték, teljes mértékben jellemzi őket.

Mit gondol, az alábbi jellemzők milyen mértékben igazak Önre?					
reagálok a helyzetekre	rugalmas vagyok	ha szükséges, improvizálok bizonyos helyzetekben	sokszor metaforikusan gondolkodom	rugalmasan gondolkodom	divergensen gondolkodom
A: teljes mértékben jellemző	A: inkább jellemző	A: teljes mértékben jellemző	A: inkább jellemző	A: inkább jellemző	A: inkább jellemző
B: teljes mértékben jellemző	B: teljes mértékben jellemző	B: teljes mértékben jellemző	B: inkább jellemző	B: teljes mértékben jellemző	B: inkább jellemző

5. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanár bevallása alapján

VEZETŐI INTERJÚK

A vezetői interjúk során kiderült, hogy a fókuszcsoporth ének-zene tanárainál minden elemet lehet azonosítani, míg a kontrollcsoportnál csupán az időnként improvizál az órán és rugalmasan gondolkodik összetevőt.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a munkaközösség vezető/ intézményvezető véleménye szerint (igen=1, nem= 0)					
<i>reagál a helyzetekre</i>	<i>rugalmas</i>	<i>időnként improvizál az órán</i>	<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>	<i>rugalmasan gondolkodik</i>	<i>gondolkodása divergens</i>
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:0	B:0	B:1	B:0	B:1	B:0

6. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanárnál a vezetői interjúk alapján

Ugyanezen elemeket vizsgáltam a *Milyen a jó zenetanár?* kérdés alapján. A vezetői interjúk során a fókuszcsoporthoz tartozó válaszadók válaszában minden elemet felfedeztem, míg a kontrollcsoportnál csupán a *reagál a helyzetre* összetevőt azonosítottam.

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők a munkaközösség vezető/ intézményvezető véleménye szerint (igen=1, nem= 0) (kérdés: Milyen a jó zenetanár?)					
<i>reagál a helyzetekre</i>	<i>rugalmas</i>	<i>időnként improvizál az órán</i>	<i>sokszor metaforikusan gondolkodik</i>	<i>rugalmasan gondolkodik</i>	<i>gondolkodása divergens</i>
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:1	B:0	B:0	B:0	B:0	B:0

7. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése a vezetői interjúk alapján (Milyen a jó zenetanár?)

A fókuszcsoporthoz tartozó vezetők gondolatai szerint a jó zenetanár: „Biztos alapokkal rendelkezik; szerteágazó személyiség; a gyerekekre való rákapcsolódási képességgel bír; tehát készenlétben áll; nála az énektanítás személyre szabott; nagyon szeret énekelni, zenélni; olyan, mint a jó tanár általában: bízik a diákokban, spontán, rugalmas, toleráns, nem gondolja, hogy az ő tárgya a legfontosabb a világon, de tisztában van vele, hogy miért jó a zene, mit ad az ember fejlődéséhez, az élethez; ha el tudja érni, hogy egy sportolóval ugyanúgy történjen az óra, mint egy operaénekesssel, akkor csodát tesz.”

A kontrollcsoport vezetők gondolatai: „Magával ragadó; Megszerettet, közelebb visz a zenéhez; ízig-vérig pedagógus.”

Ön szerint ének-zene szakos kollégájának milyen a presztízse a tanulók és a tanárok körében? (Nagyon jó=4, Jó=3, Kevésbé jó=2, Egyáltalán nem jó=1)

diákok körében

A4: A fókuszcsoporthoz vezetői egyetértettek abban, hogy az ének-zene tanárok presztízse *nagyon jó* a diákok körében: „*Kortalan a kommunikációja, nagyon szeretik őt a gyerekek, közben van tanári tekintélye; csodálatos, ahogy dolgozik, a DÖK-ben is sokat ténykedik.*”

B3: A kontrollcsoporthoz vezetői egyetértettek abban, hogy az ének-zene tanárok presztízse *jó* a diákok körében. „*Kedves ember, összességében mindannyian szeretjük, szakmailag azt gondoljuk, hogy jó, de azt is látjuk, hogy nehéz neki; tanulók körében egyre jobb, régen ez kevésbé volt jellemző.*”

Mind a fókusz-, mind a kontrollcsoporthoz vezetői személyes gondolataikat fejtették ki az ének-zene tanárokkal kapcsolatban, így Abramo és Reynolds elemei nem azonosíthatóak.

kollégák körében

A4: A fókuszcsoporthoz vezetői egyetértettek abban, hogy az ének-zene tanárok presztízse *nagyon jó* a kollégák körében.

B3: A kontrollcsoporthoz vezetői egyetértettek abban, hogy az ének-zene tanárok presztízse *jó* a kollégák körében.

ÖSSZEGZÉS

Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0), gyakorisága												
	reagál a helyzetekre		rugalmas		időnként improvizál az órán		sokszor metaforikusan gondolkodik		rugalmasan gondolkodik		gondolkodása divergens	
VIDEÓDOKUMENTÁCIÓ	A:1	6<27	A:1	5<15	A:1	3<14	A:1	0<10	A:1	4<9	A:1	0<11
	B:1	1<9	B:0	0<4	B:0	0<2	B:0	0<1	B:0	0<4	B:0	2<10
FÓKUSZCSOPORTOS BESZÉLGETÉSEK	A:1		A:1		A:1		A:1		A:1		A:1	
	B:0		B:0		B:0		B:0		B:0		B:0	
ÉNEK-ZENE TANÁRI ELŐZETES KÉRDŐÍV (saját bevallása szerint mely elemek jellemezik munkáját)	A: 1 teljes mértékben jellemző		A: 1 inkább jellemző		A: 1 teljes mértékben jellemző		A: 1 inkább jellemző		A: 1 inkább jellemző		A: 1 inkább jellemző	
	B: 1 teljes mértékben jellemző		B: 1 teljes mértékben jellemző		B: 1 teljes mértékben jellemző		B: 1 inkább jellemző		B: 1 teljes mértékben jellemző		B: 1 inkább jellemző	
ÉNEK-ZENE TANÁR ATTITÜDJE (felkínált tanórai helyzeten keresztül)	A:1		A:1		A:1		A:1		A:1		A:1	
	B:1		B:1		B:1		B:0		B:1		B:0	
ÉNEK-ZENE TANÁR SZERINT (diákjai így látják őt)	A:1		A:1		A:1		A:0		A:1		A:1	
	B:1		B:0		B:0		B:0		B:0		B:0	
KÉRDŐÍVES VIZSGÁLAT (diákok ezekkel az elemekkel azonosították tanárukat – 390 fő válasza alapján)	197 fő (50,5%)		182 fő (46,6%)		150 fő (38,4%)		87 fő (22,3%)		149 fő (38,2%)		155 fő (39,7%)	
MUNKAKÖZÖSSÉG VEZETŐ / INTÉZMÉNYVEZETŐ VÉLEMÉNYE	A:1		A:1		A:1		A:1		A:1		A:1	
	B:0		B:0		B:1		B:0		B:1		B:0	

8. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése, a vizsgált mérések összegzése

A vizsgált mérési csoportoknál az Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzők keresése során a következőket tártam fel:

reagál a helyzetre, rugalmas, időnként improvizál az órán, rugalmasan gondolkodik, divergensen gondolkodik elemek felfedezhetőek voltak a **fókuszcsoportnál** a videódokumentáció, ének-zene tanári-, vezetői interjúk és a fókuszcsoportos beszélgetés során.

A videódokumentáció, tanári interjúk (tanórai helyzetről gondolkodás) és vezetői interjúk minden elemet kimutattak.

A **kontrollcsoport** esetében a vezetői interjúk kivételével minden mérési csoport megegyezést mutatott a *reagál a helyzetre* elem tekintetében.

A **fókusz-** és **kontrollcsoport** szinte minden mérése során egyezés található a *reagál a helyzetre* összetevővel kapcsolatban. Kivételt képeznek ez alól a vezetői interjúk mérési eredményei. Így kiderült, hogy az Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári jellemzőkkel főként a fókuszcsoport pedagógusai azonosíthatóak.

3.3 A sikeresség és a kudarc megjelenése a vizsgált 18 középiskola ének-zene tanárainál Teachout és McKoy-féle 5 attribútumon keresztül

Teachout és McKoy (2010) ötféle tanári attitűdöt azonosított, amelyek a tanári gyakorlat sikerességéhez hozzájárulhatnak. Kutatásomban ezeket vizsgáltam a vezetők és tanárok szemszögéből is. A vezetői- és tanári interjúkon keresztül azt elemeztem, hogy az öt attribútumból mennyi azonosítható a fókusz- és a kontrollcsoportban. Mindezen kérdéseket további nyitott kérdésekkel is kiegészítettem, amelyek a tanárok sikerről és kudarcról való nézeteit mutatják. Mindez kutatási céljaimhoz úgy kapcsolódik, hogy az általam vizsgált kreatív ének-zene tanári attitűdök alakulásának feltárásában, árnyalásában nyújtott segítséget.

VEZETŐI INTERJÚK

Teachout–McKoy-féle zenetanári sikeresség és kudarc attribútumai a vezetői interjúk által a következőképpen tárult fel:

A beszélgetés során a fókuszcsoport vezetői minden összetevőt azonosítottak, kontrollcsoport tagjai az *erőfeszítés* és *hatást gyakorolni a zene tanításával* elemek kivételével mindegyiket.

David J. Teachout – Constance L. McKoy-féle 5 attribútum (a zenetanári sikeresség és kudarc szempontjából) SIKERESSÉG megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0)				
1. erőfeszítés	2. háttér munka/ előkészületek	3. tantermi környezet	4. képesség (zenei)	5. hatást gyakorolni a zene tanításával
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:0	B:1	B:1	B:1	B:0

9. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a sikeresség szempontjából a vezetői interjúk alapján

ÉNEK-ZENE TANÁRI INTERJÚK

A sikeresség szempontjából a fókuszcsoport tagjainál kimutatható volt mind az 5 attribútum. A kontrollcsoport esetében csupán a *háttér munka / előkészületek* nem.

David J. Teachout – Constance L. McKoy-féle 5 attribútum (a zenetanári sikeresség és kudarc szempontjából) SIKERESSÉG megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0) (kérdések: Mit tekint sikernek a tanításban?, Mi volt élete egyik legnagyobb sikere?)				
1. erőfeszítés	2. háttér munka/ előkészületek	3. tantermi környezet	4. képesség (zenei)	5. hatást gyakorolni a zene tanításával
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:1	B:0	B:1	B:1	B:1

10. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a sikeresség szempontjából

ÉNEK-ZENE TANÁROK egyéb gondolatai a siker kapcsán

Arról is érdeklődtem, hogy mit jelent a tanárok számára a siker, mivel azonosítják azt.

A fókuszcsoport pedagógusai szerint különösen nagy siker, ha el tudják érni, hogy egy diák képes legyen átlépni a határait és emberileg is ki tudjon nyílni vagy, ha a tervezett tanítási tartalmakat meg tudják valósítani. Az is fontos szempont, ha egy diák örömmel végezze az órán a feladatát, jókedvű legyen éneklés közben és érdeklődő.

A kontrollcsoport pedagógusai szerint sikeres egy tanóra, ha a diákok kérdeznek, érdeklődnek a tananyag kapcsán vagy, ha kialakul a tanulóknál a zenére való fogékonyság, nyitottság, ha az iskola is elismeri a (tanár/diák) befektetett munkát, ha egy osztály 20 év múlva is

emlékszik a dalokra, a tanórákra.

Arra külön is rákérdeztem az interjúk során, hogy a pedagógusok mit tartanak életük legnagyobb sikerének.

A fókuszcsoporthoz tartozó tanárai legnagyobb sikereik között említik: amikor valaki 2 oldalas levelet olvashatott egy hálálkodó diáktól, vagy, amikor egy osztállyal egy projekt során igazán meg tudta szeretetni a zenét, a zenélést és szenvedélyükké vált az éneklés; amikor egy tanuló „reneszánsz ember”-ként jellemezte a pedagógust.

A kontrollcsoporthoz tartozó pedagógusai legnagyobb sikereik között említik: amikor olyan zeneiskolában sikerült tanítani, ahol kiemelt helyzete volt tantárgyának és meg tudta mutatni ezáltal diákja tehetségét; amikor egy osztály megszereti az éneklést; amikor „*Három évig "konzija" lehettem egy tehetséges gyereknek, s végül felvették karmester szakra.*”

A kudarc szempontjából a fókuszcsoporthoz tartozó tagjainál kimutatható volt mind az 5 attribútum.

A kontrollcsoporthoz tartozó esetében a *háttérmunka / előkészületek* és a *képesség (zenei)* nem.

David J. Teachout – Constance L. McKoy-féle 5 attribútum (a zenetanári sikeresség és kudarc szempontjából) KUDARC megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0) (kérdések: Mit tekint eredménytelennek, kudarcnak a tanításban?, És kudarcra?)				
1. erőfeszítés	2. háttérmunka/ előkészületek	3. tantermi környezet	4. képesség (zenei)	5. hatást gyakorolni a zene tanításával
A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
B:1	B:0	B:1	B:0	B:1

11. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a kudarc szempontjából

ÉNEK-ZENE TANÁROK egyéb gondolatai a KUDARC kapcsán

A siker meghatározása mellett arról is érdeklődtem, hogy mit jelent a tanárok számára a kudarc, mivel azonosítják azt.

A fókuszcsoporthoz tartozó pedagógusai szerint nagy kudarcot jelent, ha nem sikerül előrelépni az előző órai tananyaghoz képest; ha eluralkodik az osztály tanulóin a kedvtelenség; ha úgy mennek ki a diákok az óráról, hogy szerintük egy pillanat sem volt igazán megragadható aznap.

A kontrollcsoport pedagógusai szerint a pedagógusból és a diákokból együtt fakad a kudarc „létrejött”, mert ha valami nem sikerül, az legalább két félről szól, s ebből nehéz utána felállni. Nehéz helyzetként élik meg, amikor nem sikerül megfelelően motiválni a tanulókat; amikor nem figyelnek, nem reagálnak a kérdésekre; amikor a pedagógus kipróbál egy újdonságot, amely végül nem működik és az is, amikor egy diák tönkreteszi a tanórát.

Ugyancsak rákérdeztem arra is, hogy mit tartanak életük legnagyobb kudarcának.

A fókuszcsoport tanárainak legnagyobb kudarcai közt szerepelnek: ha nem sikerült közel kerülni a teljes osztályhoz; az első évek kezdeti eredménytelensége; amikor az ének-zene tanár egyik kedvelt dala végül nem tetszett a közönségnek; amikor a szolfézs és zeneelmélet kapcsán a diákok részéről felmerül az ellenállás.

A kontrollcsoport pedagógusainak legnagyobb kudarcai közt említhető: személyiségfüggő, miként sikerült feldolgozni egy-egy ilyen esetet; nagyon sok a papírmunka, a feladat; „Egyedül lenni egy iskolában énektanárként olyan, mint egy daráló, amiben túlélni próbálsz.”

ÖSSZEGZÉS

David J. Teachout – Constance L. McKoy-féle 5 attribútum (a zenetanári sikeresség és kudarc szempontjából) megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében (igen=1, nem= 0)					
	1. erőfeszítés	2. háttér munka/ előkészületek	3. tantermi környezet	4. képesség (zenei)	5. hatást gyakorolni a zene tanításával
VEZETŐI INTERJÚK (miként látják ének-zene tanár kollégájukat sikeresség szempontjából)	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
	B:0	B:1	B:1	B:1	B:0
ÉNEK-ZENE TANÁRI INTERJÚK (sikeresség szempontjából)	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
	B:1	B:0	B:1	B:1	B:1
ÉNEK-ZENE TANÁRI INTERJÚK (kudarc szempontjából)	A:1	A:1	A:1	A:1	A:1
	B:1	B:0	B:1	B:0	B:1

12. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a kudarc és sikeresség szempontjából, a mérések összegzése

Összességében elmondható, hogy a **fókuszcsoport vizsgálati csoportjai** Teachout–McKoy-féle zenetanári sikeresség és kudarc mind az 5 attribútuma azonosítható volt a sikeresség és a kudarc szempontjából is.

A **kontrollcsoport vizsgálati csoportjai** a *tantermi környezet* elemben mutattak azonosságot. Az ének-zene tanári interjúk mind a sikeresség, mind a kudarc szempontjából az *erőfeszítés, tantermi környezet és hatást gyakorolni a zene tanításával* elemekben egyeztek. A kontrollcsoport tanárainál a siker és kudarc szempontjából a *háttérmunka/előkészületek* elemet nem lehetett azonosítani.

A **fókusz- és kontrollcsoport** a *tantermi környezet* komponensben egyeztek.

4.0 Szakirodalom

- Abramo, J. M., & Reynolds, A. (2014). "Pedagogical Creativity" as a Framework for Music Teacher Education. *Journal of Music Teacher Education*, 25(1), 37-51.
- Antal, Gy. (1965). Az 1952-es zeneoktatási reformról. *Parlando*, (4), 18-20.
- Bábosik, I. (1968). Figyelemre nevelés. *Parlando*, (6), 23-25.
- Bodnár, G. (2015). Az elmúlt évtizedek tanárképzési programjainak hatása az ének-zene szakos tanárok képzésére. In: *Szakpedagógiai körkép III*. Budapest. 9-21.
- Bodnár, G. (2019). Zene, dráma, dharma és drachma – avagy mikor zengi be művészeti élet az iskolát?. *Részvétel és együttműködés a művészetpedagógiában*. Budapest, (3), 23-28.
- Cage, J. (1994). *A csend*. Pécs: Jelenkor Kiadó.
- Czövek, E. (1970). Alkotó zenetanítás (C.A. Martienssen emlékére). *Parlando*, (12), 24-25.
- Daragó, R. L. (2016). Az improvizáció szerepe és gyakorlata az alternatív zenepedagógiai koncepciókban. *Parlando*, (1), 1-29.
- Deliége, I. & Wiggins, G. A. (2006). *Musical creativity*. New York.
- Enreiterné, B. E. (2007). Játsszunk zenét!. *Parlando*.
- Fekete, A. (2024). *A kreatív zenélés oktatása*. Budapest: ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Fekete, A. (2016). *Énekelni együtt jó!*. Budapest: Aktivitás Alapítvány.
- Fekete, A. (2021). *Kombinált kreatív zenei gyakorlatok*. Budapest: Aktivitás Alapítvány.

- Fekete, A. (2019). *Kreatívan zenélni*. Budapest: Aktivitás Alapítvány.
- Fekete, A. (2013). „...téma con variazioni...”. *Zeneszó folyóirat*, (9), 7-8.
- Gonda, J. (1991). Az ifjúsági zene és az iskola. *Parlando*, (6), 11-12.
- Gonda, J. (1988). Egy rögtönzéspedagógiai kiadvány háttere. *Parlando*, (10-11), 34-37.
- N. Kollár, K. & Szabó, É. (2017). *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Réthy, E. (2001). A tanulási motiváció elemzése. In: *Neveléstudomány az ezredfordulón*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. 153-161.
- Sárosi, L. (1999). *Kreatív zenei gyakorlatok*. Budapest: Jelenkor Kiadó.
- Szőnyi, E. (1986). *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest.
- Teachout, D. J., & McKoy, C. L. (2010). The Effect of Teacher Role Development Training on Undergraduate Music Education Majors: A Preliminary Study. *Journal of Music Teacher Education*, 20(1), 88-104.
- Zelinka, T., szerk. (2015). Alternatív zenepedagógiai irányzatok a 20. századi Európában. *Parlando*, (3).

5.0 Ábrák jegyzéke

1. Ábra: A kérdőíves felmérés során megkérdezett diákok véleménye iskolájukról

6.0 Táblázatok jegyzéke

1. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári összetevőinek megjelenése a tanórán

2. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése a középiskolások „jó ének-zene tanár” jellemzésében

3. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanár jellemzésében (Ön szerint mit gondolnak Önről a diákjai?)

4. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanári interjúk során

5. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanár bevallása alapján

6. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése az ének-zene tanárnál a vezetői interjúk alapján

7. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése a vezetői interjúk alapján (Milyen a jó zenetanár?)

8. Táblázat: Abramo–Reynolds-féle kreatív zene tanári attitűdjének megjelenése, a vizsgált mérések összegzése

9. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a sikeresség szempontjából a vezetői interjúk alapján

10. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a sikeresség szempontjából

11. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a kudarc szempontjából

12. Táblázat: Teachout–McKoy-féle 5 attribútum megjelenése az ének-zene tanár attitűdjében a kudarc és sikeresség szempontjából, a mérések összegzése